Betänkande ShUB 40/2016 rd─ RP 232/2016 rd

Social- och hälsovårdsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av sjukförsäkringslagen och av 6 och 8 § i lagen om underhållsstöd samt till vissa lagändringar som har samband med en ändring av äktenskapslagen

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av sjukförsäkringslagen och av 6 och 8 § i lagen om underhållsstöd samt till vissa lagändringar som har samband med en ändring av äktenskapslagen (RP 232/2016 rd): Ärendet har remitterats till social- och hälsovårdsutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört
- regeringssekreterare Milja Tiainen, social- och hälsovårdsministeriet
- jurist Eeva Ojala, Folkpensionsanstalten
- samordnare Julia Kurki, Adoptivfamiljer rf
- vice ordförande Pasi Malmi, Isät lasten asialla ry
- verksamhetsledare Juha Jämsä, Sateenkaariperheet – Regnbågsfamiljer ry.

Skriftligt yttrande har lämnats av
- Finlands Kommunförbund
- Akava ry
- Finlands näringsliv rf
- Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- Tjänstemannacentralorganisationen STTK rf
- Arbetslöshetskassornas Samorganisation rf.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår ändringar i sjukförsäkringslagen och lagen om underhållsstöd. Dessutom föreslås ändringar i bestämmelserna om samboförhållande och sambor i lagen om tillämpning av lagstiftningen om bosättningsbaserad social trygghet, lagen om utkomstskydd för arbetslösa, folkpensionslagen, lagen om bostadsbidrag för pensionstagare, lagen om allmänt bostadsbidrag och lagen om utkomststöd. De föreslagna ändringarna beror huvudsakligen på en redan stadfäst lagändring, som gör bestämmelserna i äktenskapslagen könsneutrala.

Bestämmelserna om föräldradagpenning i sjukförsäkringslagen föreslås bli ändrade. En maka eller sambo av kvinnligt kön till barnets mor ska ha rätt till föräldra- och faderskapspenning på samma grunder som en make eller sambo av manligt kön till barnets mor har. På makar som lever i registrerat partnerskap tillämpas i fortsättningen samma bestämmelser om föräldradagpenning som på äkta makar. Makar av samma kön som adopterar ett barn tillsammans föreslås få rätt till en faderskapspenningsperiod.

Också lagen om underhållsstöd föreslås bli ändrad. Ett hinder för att få underhållsstöd ska också vara att ett barn har fötts utanför ett äktenskap mellan en man och en kvinna och faderskapet inte har fastställts genom ett lagakraftvunnet beslut, men barnet har två underhållsskyldiga föräldrar.

Bestämmelserna om samboförhållande och sambor i lagstiftningen om social trygghet föreslås bli könsneutrala.

Propositionen syftar till att par av olika kön och par av samma kön ska ha mer likvärdig rätt till social trygghet.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2017 och avses bli behandlad i samband med den.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 mars 2017 samtidigt som den redan stadfästa ändringen av äktenskapslagen.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Propositionen avser att ge par av samma kön och par av olika kön mer likvärdig rätt att få sociala trygghetsförmåner. I lagstiftningen blir äktenskapsbegreppet könsneutralt genom en ändring av äktenskapslagen som träder i kraft den 1 mars 2017. Tanken är att lagändringen ska resultera i att ett äktenskapsliknande förhållande, det vill säga begreppet samboförhållande, blir könsneutralt i lagstiftningen om social trygghet. Ändringarna i lagstiftningen om social trygghet föreslås träda i kraft samtidigt som ändringen av äktenskapslagen.

I sjukförsäkringslagen ändras definitionen på familjemedlem. I fortsättningen avses med familjemedlem också den försäkrades sambo av samma kön. Ändringen påverkar bland annat bestämmelserna om dagpenningar som ges ut enligt sjukförsäkringslagen, likaså bestämmelserna om rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningar. Det är enligt utskottet motiverat att samordna förmånskriterierna för olika grupper av förmånstagare. Utskottet tillstyrker därför lagförslagen, men med kompletterade bestämmelser om faderns rätt till föräldra- och faderskapspenningen, när han svarar för vården av barnet och inte har levt i äktenskap eller samboförhållande med modern till barnet.

Ändringarna ger föräldrar i olika typer av familjer och deras barn mer jämlika villkor, ser till barnets intresse och ger föräldrarna bättre möjligheter att ta hand om barnet och värna om barnets hälsa och välfärd oberoende av vilket kön föräldern har.

Föräldradagpenningar

Bestämmelserna om föräldradagpenning ändras så att en maka eller sambo av kvinnligt kön till barnets moder har rätt att få föräldra- och faderskapspenning på samma villkor som en make eller en sambo av manligt kön till barnets moder. Också för personer som lever i registrerat partnerskap kommer i fortsättningen samma bestämmelser om föräldrapenning att gälla som för äkta makar.

Ändringen av äktenskapslagen tillåter adoption utanför familjen för samkönade äkta par såsom det föreskrivs i adoptionslagen. Ett samkönat äkta par som adopterar ett barn tillsammans har enligt lagförslaget rätt att få en faderskapspenningsperiod vid adoption utanför familjen. Samkönade adoptivföräldrar kan själva komma överens om vilkendera föräldern som tar ut perioden med faderskapspenning. Dessutom ingår det en del preciserande bestämmelser om adoptivföräldrars rätt att få föräldrapenning och faderskapspenning vid adoption inom familjen.

Flera av de sakkunniga ansåg att det är ett missförhållande att fäder som har hand om sina barn i dagsläget inte har någon rätt alls att få föräldrapenning, om de inte har levt i äktenskap eller samboförhållande med barnets moder. Det måste skyndsamt rättas till, ansåg de. I dessa fall har fadern inte rätt att få föräldrapenning, inte ens när modern exempelvis har insjuknat och inte kan ta hand om barnet och barnet i stället bor hos fadern. Följaktligen föreslår utskottet att lagförslag 1 ändras. Det ska inte längre krävas att en pappa som tar hand om sitt barn lever eller har levt i äktenskap eller samboförhållande med mamman till barnet för att ha rätt att få föräldra- eller faderskapspenning.

Underhållsstöd

Också lagen om underhållsstöd ändras. Barnets rätt till underhållsstöd säkerställs i de fall när ett barn har fötts i ett äktenskap mellan två personer av samma kön och barnet inte har två underhållsskyldiga föräldrar eftersom moderns maka inte har adopterat barnet. Ändringen undantar de fall när ett barn har fötts utanför ett äktenskap mellan en man och en kvinna och barnet får underhållsstöd på grundval av 6 § 4 punkten i lagen om underhållsstöd eftersom faderskapet inte har fastställts, men barnet trots det har två underhållsskyldiga föräldrar. Ett barn som lever i en familj med två kvinnor och har två underhållsskyldiga föräldrar kan alltså i fortsättningen inte få underhållsstöd.

Enligt en uppskattning från Folkpensionsanstalten betalas i dag underhållsstöd ut till omkring 400 barn i familjer med två kvinnliga makar. När lagändringen träder i kraft den 1 mars 2017 kommer familjerna att gå miste om en betydande förmån. Enligt uppgifter till utskottet övervägdes senarelagt ikraftträdande på den här punkten, när propositionen bereddes. Med hänvisning till likabehandling av förmånstagarna och verkställigheten av bestämmelserna ansågs det dock inte möjligt att införa en övergångsperiod för bara en enda förmån, eftersom ikraftträdandet för flera av lagarna om social trygghet baserar sig direkt på ikraftträdandetidpunkten för äktenskapslagen och de anknytande ändringarna i tillämpningspraxis. Utskottet håller med om att det av jämlikhetsskäl är motiverat att underhållsstöd inte ges ut om det finns två underhållsskyldiga föräldrar. Lagen träder emellertid i kraft relativt snabbt och man bör därför aktivt gå ut med information om ändringarna till de berörda förmånstagarna, understryker utskottet.

Avslutningsvis

Regeringen gör en bedömning av vilka ekonomiska konsekvenser lagändringarna får. De ändrade förmånsutgifterna kommer på sin höjd att medföra obetydliga merkostnader i de flesta fall. Utgifterna för underhållsstöd beräknas däremot minska med cirka 0,74 miljoner euro till följd av den ändrade lagen om underhållsstöd. Fler personer får rätt att få barnförhöjningen till arbetslöshetsförmåner och det medför uppskattningsvis 0,5 miljoner euro i merkostnader på årsbasis. När äktenskapet blir könsneutralt, beräknas förmånskostnaderna allt som allt minska en aning till följd av propositionen. I och med utskottets ändringar i lagförslag 1 ökar utgifterna för faderskaps- och föräldrapenning med uppskattningsvis 0,4 miljoner euro på årsbasis. Med den ändrade äktenskapslagen får samhället dock lägre kostnader för ett flertal förmåner som i dag är högre för samkönade sambopar än för andra familjer, framhåller utskottet. Dessa konsekvenser bedöms inte heltäckande i propositionen.

Samtidigt noterar utskottet att de nödvändiga ändringarna, bland annat bestämmelserna om familjedagpenning, gör familjeförmånerna mer komplicerade och svårtydda. Med avseende på både familjerna och tillämpningen av familjeförmånerna är det nödvändigt att förtydliga och utveckla systemet för att varierande livssituationer ska kunna beaktas på lika villkor i familjerna. Utskottet föreslår ett uttalande om detta. (*Utskottets förslag till uttalande*)

DETALJMOTIVERING

Lagförslag 1

9 kap. 6 §. Faderskapspenning. Utskottet föreslår att paragrafen får ett nytt 2 mom., som föreskriver att fadern har rätt att få faderskapspenning om han har hand om barnet, trots att barnets mor och far inte lever i gemensamt hushåll i äktenskap eller samboförhållande. Det kan exempelvis vara när barnets biologiska mor och biologiska far är skilda och inte längre lever i gemensamt hushåll i äktenskap eller samboförhållande eller när barnets biologiska mor och biologiska far aldrig har levt i gemensamt hushåll i äktenskap eller samboförhållande. Bestämmelsen ska tillämpas också när barnets adoptivmor och adoptivfar är skilda eller när barnets biologiska mor och hennes maka, sambo eller registrerade partner är skilda. Fadern anses ha hand om barnet om barnet bor hos honom eller om det huvudsakligen är fadern som tar hand om barnet eller ordnar vården och svarar för underhållet för barnet i vardagen.

9 kap. 8 §. Föräldrapenning. Utskottet föreslår att den andra bestämmelsen i 1 mom. ändras och fogas till 2 mom.

Utskottet föreslår ett nytt 2 mom., som föreskriver om ett undantag till det föreslagna 9 kap. 1 § 2 mom. Det nya momentet föreskriver att fadern har rätt att få föräldrapenning om han har hand om barnet, trots att barnets mor och far inte lever i gemensamt hushåll i äktenskap eller samboförhållande. Bestämmelsen ska tillämpas i de fall som nämns i motiven till 6 § ovan. Faderns rätt att få föräldrapenning börjar från och med den tidpunkt när fadern tar barnet i sin vård. I de fall som avses i 2 mom. svarar modern inte för vården av barnet. Därför föreslår utskottet att det också föreskrivs att modern inte har rätt att få föräldrapenning om fadern har rätt att få föräldrapenning.

9 kap. 10 §. Föräldrapenningsperiod. Utskottet föreslår en ny bestämmelse i 1 mom. om kalkylerad moderskapspenningsperiod. Om barnets mor inte har fått moderskapspenning, anses moderskapspenningsperioden sluta och föräldrapenningsperioden börja 75 vardagar efter den dag barnet har fötts.

Utskottet fogar dessutom ett nytt 4 mom. till paragrafen. Det föreskriver om förlängd föräldrapenningsperiod när fadern med stöd av 9 kap. 8 § 2 mom. har rätt att få föräldrapenning redan under moderskapspenningsperioden. Om fadern tar barnet i sin vård redan under moderskapspenningsperioden, har han rätt att få föräldrapenning redan under moderskapspenningsperioden. I 4 mom. föreskrivs det att föräldrapenningsperioden i dessa fall förlängs med så många vardagar som det går mellan att fadern tog barnet i sin vård och moderskapspenningsperioden upphörde.

Ikraftträdandebestämmelsen. Utskottet föreslår att ikraftträdandebestämmelsen kompletteras med att de av utskottet föreslagna ändringarna i faderskaps- och föräldrapenningen tillämpas om fadern har tagit barnet i sin vård den 1 mars 2017 eller senare.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Social- och hälsovårdsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslag 2—8 i proposition RP 232/2016 rd utan ändringar.

Riksdagen godkänner lagförslag 1 i proposition RP 232/2016 rd med ändringar. ***(Utskottets ändringsförslag)***

Riksdagen godkänner ett uttalande. ***(Utskottets förslag till uttalande)***

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag

om ändring av sjukförsäkringslagen

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i sjukförsäkringslagen (1224/2004) 9 kap. 16 och 17 §, sådana de lyder 9 kap. 16 § i lag 1342/2006 och 9 kap. 17 § i lag 678/2014,

ändras 1 kap. 4 § 1 punkten samt 9 kap. 1 § 2 och 3 mom., 7 § 1 mom., 8 § 1 mom., 10 § 1 mom., 11 § och 13 § 3 mom.,

av dem 9 kap. 1 § 2 och 3 mom., 11 § och 13 § 3 mom. sådana de lyder i lag 678/2014 samt 7 § 1 mom. och 10 § 1 mom. sådana de lyder i lag 903/2012, samt

fogas till 9 kap. 6 § ett nytt 2 mom., till 8 §, sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 437/2010 och 678/2014, ett nytt 2 mom., i stället för det 2 mom. som upphävts genom lag 678/2014, till 10 §, sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 903/2012 och 678/2014, ett nytt 4 mom. och till 9 kap. en ny 12 a § som följer:

1 kap.

Lagens syfte och tillämpningsområde

4 §

Definitioner

I denna lag avses med

1) *familjemedlem* den försäkrades make och den försäkrades eller makens barn under 18 år; med makar jämställs två personer som fortlöpande lever i gemensamt hushåll under äktenskapsliknande förhållanden,

— —

9 kap.

Föräldradagpenningar

1 §

Rätt till föräldradagpenning

— —

Bestämmelserna om föräldradagpenning tillämpas på en far eller en annan försäkrad som är gift med barnets mor och inte lever åtskils från henne på grund av söndring i äktenskapet. Bestämmelserna om föräldradagpenning tillämpas dessutom på en försäkrad som fortlöpande lever tillsammans med barnets mor i gemensamt hushåll under äktenskapsliknande förhållanden, dock inte på en försäkrad som fortlöpande lever tillsammans med en adoptivförälder i gemensamt hushåll under äktenskapsliknande förhållanden. Bestämmelser om föräldradagpenning för en adoptivförälder och dennes make finns i 11, 12 och 12 a §.

Vad som i denna lag föreskrivs om en far tillämpas också på en försäkrad som med stöd av 2 mom. omfattas av bestämmelserna om föräldradagpenning. Om barnet har en biologisk mor och en adoptivmor som är eller har varit gifta med varandra, avses med barnets mor i denna lag barnets biologiska mor.

6 § (Ny)

Faderskapspenning

— —

När fadern ansvarar för vården av barnet har han med avvikelse från vad som föreskrivs i 1 § 2 mom. rätt till faderskapspenning, även om modern och fadern inte lever i gemensamt hushåll i äktenskap eller under äktenskapsliknande förhållanden.

7 §

Faderskapspenningsperiod

Faderskapspenning betalas sammanlagt för högst 54 vardagar, dock så att den under moderskaps- och föräldrapenningsperioden betalas för högst 18 vardagar sammanlagt. Betalningen av faderskapspenning under moderskaps- och föräldrapenningsperioden kan uppdelas på högst fyra avsnitt. Betalningen av faderskapspenning utanför moderskaps- och föräldrapenningsperioden kan uppdelas på högst två avsnitt. Rätten till faderskapspenning gäller tills barnet fyller två år eller det har gått två år sedan adoptivbarnet togs i vård.

— —

8 §

Föräldrapenning

Enligt överenskommelse mellan föräldrarna har barnets mor eller far rätt till föräldrapenning. Om modern inte deltar i vården av barnet har fadern när han ansvarar för vården av barnet, med avvikelse från vad som föreskrivs i 1 § 2 mom., rätt till föräldrapenning, även om modern och fadern inte längre lever i gemensamt hushåll.

När fadern ansvarar för vården av barnet har han med avvikelse från vad som föreskrivs i 1 § 2 mom. rätt till föräldrapenning, även om modern och fadern inte lever i gemensamt hushåll i äktenskap eller under äktenskapsliknande förhållanden. Faderns rätt till föräldrapenning börjar när han tar barnet i sin vård. Om fadern har rätt till föräldrapenning med stöd av detta moment, har modern ingen rätt till föräldrapenning. (Nytt)

— —

10 §

Föräldrapenningsperiod

Föräldrapenning betalas för högst 158 vardagar omedelbart efter moderskapspenningsperioden, om inte något annat följer av 2 eller 3 mom. Moderskapspenningsperioden anses ha upphört 75 vardagar efter den dag barnet har fötts, om modern inte har fått moderskapspenning. Om modern på grund av att förutsättningarna för försäkring enligt 1 § 1 mom. inte uppfylls inte har rätt

till föräldradagpenning, börjar faderns föräldrapenningsperiod löpa 75 vardagar efter den dag barnet har fötts.

— —

Om fadern med stöd av 8 § 2 mom. har rätt till föräldrapenning redan under moderskapspenningsperioden, förlängs föräldrapenningsperioden med så många vardagar som det går mellan att han tar barnet i sin vård och moderskapspenningsperiodens slut. (Nytt)

11 §

Föräldra- och faderskapspenning för adoptivföräldrar

Rätt till föräldrapenning och partiell föräldrapenning för adoptivföräldrar har en försäkrad som i sin vård har tagit ett barn under sju år i avsikt att adoptera barnet, förutsatt att den försäkrade deltar i vården av barnet och inte är i förvärvsarbete eller annat eget arbete, med undantag för arbete som utförs i det egna hushållet. Rätt till föräldrapenning för adoptivföräldrar har enligt överenskommelse endera adoptivföräldern eller en försäkrad som är gift med adoptivföräldern och som inte lever åtskils från denna på grund av söndring i äktenskapet. Rätt till föräldrapenning för adoptivföräldrar har dock inte en försäkrad som har adopterat ett barn och som är gift med adoptivbarnets förälder eller adoptivförälder.

En adoptivfar som är berättigad till föräldrapenning för adoptivföräldrar har rätt till faderskapspenning i enlighet med 6 och 7 §.

Om två adoptivfäder eller adoptivmödrar som är berättigade till föräldrapenning för adoptivföräldrar tillsammans har adopterat ett barn, har den ena adoptivföräldern med avvikelse från 2 mom. rätt till faderskapspenning i enlighet med föräldrarnas överenskommelse. Om två adoptivfäder eller två adoptivmödrar inte längre är gifta med varandra eller på grund av söndring lever åtskils, har den adoptivförälder som ansvarar för vården av barnet rätt till föräldrapenning för adoptivföräldrar. Det som föreskrivs om fäder i 6 och 7 § samt i 11 kap. 9 § tillämpas också på adoptivmödrar som är berättigade till faderskapspenning.

En förutsättning för föräldrapenning eller partiell föräldrapenning för adoptivföräldrar är att adoptivföräldern visar upp ett sådant intyg över att barnet tagits i vård som getts av den som tillhandahåller adoptionsrådgivning eller internationell adoptionstjänst och som avses i adoptionslagen (22/2012). Vid internationell adoption förutsätter erhållande av föräldrapenning eller partiell föräldrapenning för adoptivföräldrar att adoptivföräldern eller adoptanten har beviljats ett sådant tillstånd av adoptionsnämnden som avses i 41 § i adoptionslagen.

12 a §

Föräldra- och faderskapspenning vid adoption inom familjen

Trots det som föreskrivs i 11 § 1 mom. har en försäkrad som har adopterat ett högst ett år gammalt barn och som är gift med adoptivbarnets förälder och inte bor åtskils från föräldern på grund av söndring rätt till föräldrapenning och partiell föräldrapenning förutsatt att den försäkrade inte för samma barn har rätt till föräldrapenning eller föräldrapenning för adoptivföräldrar med stöd av andra bestämmelser i detta kapitel. På föräldrapenning vid adoption inom familjen tillämpas vad som i 8—10 och 13 § föreskrivs om föräldrapenning.

Trots det som föreskrivs i 11 § 2 mom. har en försäkrad som avses i 1 mom. inte rätt till faderskapspenning om dennes make har beviljats faderskapspenning för samma barn.

13 §

Moderns sjukdom eller död under moderskaps- eller föräldrapenningsperioden

— —

Vad som i denna paragraf föreskrivs om mödrar och fäder tillämpas även på adoptivföräldrar.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Bestämmelserna i 9 kap. tillämpas på föräldradagpenning när den första dagen under vilken föräldradagpenning betalas för samma barn infaller efter lagens ikraftträdande eller när två försäkrade av samma kön har ingått äktenskap eller genom anmälan omvandlat sitt registrerade partnerskap till äktenskap efter lagens ikraftträdande. Denna lags 9 kap. 6 § 2 mom., 8 § 2 mom. och 10 § 4 mom. tillämpas dock när fadern har tagit barnet i sin vård efter lagens ikraftträdande.

2.

Lag

om ändring av 6 och 8 § i lagen om underhållsstöd

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om underhållsstöd (580/2008) 6 § 4 och 6 punkten och
fogas till 8 § ett nytt 3 mom. som följer:

6 §

Förutsättningar för erhållande av underhållsstöd

Ett barn har rätt till underhållsstöd, om

— —

4) barnet inte på det sätt som avses i 2 § 1 mom. i faderskapslagen (11/2015) har fötts under äktenskapet och faderskapet till barnet inte har fastställts genom ett lagakraftvunnet beslut,

— —

6) en adoptivförälder ensam har adopterat ett barn och barnet inte är barn eller adoptivbarn till adoptivförälderns make eller barn till någon som adoptivföräldern lever med under äktenskapsliknande förhållanden.

8 §

Hinder för erhållande av underhållsstöd

— —

Trots det som föreskrivs i 6 § har ett barn inte rätt till underhållsstöd enligt 6 § 4 punkten om barnet har två underhållsskyldiga föräldrar.

_____

Denna lag träder i kraft den 20 .

_____

3.

Lag

om ändring av 2 a § i lagen om tillämpning av lagstiftningen om bosättningsbaserad social trygghet

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om tillämpning av lagstiftningen om bosättningsbaserad social trygghet (1573/1993) 2 a § 9 punkten, sådan den lyder i lag 1001/2008, som följer:

2 a §

Definitioner

I denna lag avses med

— —

9) *familjemedlem* en persons make och personens eller makens barn som inte har fyllt 18 år; med makar jämställs två personer som fortlöpande lever i gemensamt hushåll under äktenskapsliknande förhållanden,

— —

_____

Denna lag träder i kraft den 20 .

_____

4.

Lag

om ändring av 1 kap. 7 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002) 1 kap. 7 § 1 punkten som följer:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

7 §

Samboförhållande och makar som bor åtskils

När äktenskap påverkar erhållandet av en förmån eller dess belopp eller inverkar på något annat sätt iakttas följande:

1) om två personer som inte är gifta med varandra fortgående lever i ett samboförhållande, det vill säga i gemensamt hushåll och även i övrigt under äktenskapsliknande förhållanden, tillämpas på dem vad som i lagen föreskrivs om makar, och

— —

_____

Denna lag träder i kraft den 20 .

_____

5.

Lag

om ändring av 5 § i folkpensionslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i folkpensionslagen (568/2007) 5 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 1151/2007, som följer:

5 §

Samboförhållande och åtskilt boende

Med *samboförhållande* avses i denna lag att två personer som inte är gifta med varandra stadigvarande lever i gemensamt hushåll under äktenskapsliknande förhållanden.
De bestämmelser i denna lag som gäller personer som är gifta med varandra ska inte tillämpas på makar som stadigvarande bor åtskilda och inte har gemensamt hushåll.

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag

om ändring av 4 § i lagen om bostadsbidrag för pensionstagare

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om bostadsbidrag för pensionstagare (571/2007) 4 § som följer:

4 §

Samboförhållande och åtskilt boende

Med *samboförhållande* avses i denna lag att två personer som inte är gifta med varandra stadigvarande lever i gemensamt hushåll under äktenskapsliknande förhållanden.

De bestämmelser i denna lag som gäller personer som är gifta med varandra ska inte tillämpas på makar som stadigvarande bor åtskilda till följd av offentlig institutionsvård enligt 7 § eller av någon annan orsak och som inte har gemensamt hushåll.

_____

Denna lag träder i kraft den 20 .

_____

7.

Lag

om ändring av 5 § i lagen om allmänt bostadsbidrag

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om allmänt bostadsbidrag (938/2014) 5 § som följer:

5 §

Sambor

Med sambor avses i denna lag två personer som lever i ett samboförhållande, det vill säga fortgående i gemensamt hushåll under äktenskapsliknande förhållanden.

_____

Denna lag träder i kraft den 20 .

_____

8.

Lag

om ändring av 3 § i lagen om utkomststöd

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om utkomststöd (1412/1997) 3 § 1 mom. som följer:

3 §

Familj

I denna lag avses med familj i gemensamt hushåll boende föräldrar, en förälders minderåriga barn, äkta makar samt två personer som lever under äktenskapsliknande förhållanden.

— —

_____

Denna lag träder i kraft den 20 .

_____

Utskottets förslag till uttalande

1. *Riksdagen förutsätter att regeringen utifrån utredningsarbetet i social- och hälsovårdsministeriet fortsätter att utveckla familjeledigheterna för olika typer av familjer och den tillhörande lagstiftningen för att varierande livssituationer i familjerna ska kunna beaktas på lika villkor.*

Helsingfors 7.12.2016

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tuula Haatainen sd
vice ordförande Hannakaisa Heikkinen cent
medlem Outi Alanko-Kahiluoto gröna (delvis)
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Arja Juvonen saf
medlem Niilo Keränen cent
medlem Anneli Kiljunen sd
medlem Sanna Lauslahti saml
medlem Anne Louhelainen saf
medlem Sari Raassina saml
medlem Veronica Rehn-Kivi sv
medlem Annika Saarikko cent
medlem Sari Sarkomaa saml
medlem Martti Talja cent
ersättare Satu Taavitsainen sd
ersättare Sari Tanus kd.

Sekreterare var

utskottsråd Harri Sintonen.

RESERVATION

Motivering

I propositionen (RP 232/2016 rd) föreslås ändringar bland annat i sjukförsäkringslagen och lagen om underhållsstöd. Bestämmelserna om föräldradagpenning i sjukförsäkringslagen ändras så att en maka eller sambo av kvinnligt kön till barnets moder har rätt att få föräldra- och faderskapspenning på samma villkor som en make eller sambo av manligt kön till barnets moder. Också för personer som lever i registrerat partnerskap kommer i fortsättningen samma bestämmelser om föräldrapenning att gälla som för äkta makar. Ett samkönat äkta par som adopterar ett barn tillsammans föreslås få rätt till en faderskapspenningsperiod. Vidare ändras lagen om underhållsstöd. Ett hinder för att få underhållsstöd ska också vara att ett barn har fötts utanför ett äktenskap mellan en man och en kvinna och faderskapet inte har fastställts genom ett lagakraftvunnet beslut, men barnet har två underhållsskyldiga föräldrar. Tanken är att lagändringen ska resultera i att ett äktenskapsliknande förhållande, det vill säga begreppet samboförhållande, ska bli könsneutralt i lagstiftningen om social trygghet.

Under förra regeringsperioden framhöll lagutskottet i sitt betänkande (LaUB 14/2014 rd) om medborgarinitiativet med förslag till lagar om ändring av äktenskapslagen, lagen om registrerat partnerskap och lagen om fastställande av transsexuella personers könstillhörighet (MI 3/2013 rd) att det i det rådande rättsläget inte kan anses vara problematiskt med avseende på grundlagen och Europakonventionen att den gällande äktenskapslagen är förbehållen äktenskap mellan man och kvinna, eftersom det finns särskilda grunder för att äktenskap och registrerat partnerskap har olika ställning och besluten om regleringen av parförhållanden ligger på nationell nivå. Den gången föreslog utskottet att äktenskapslagen fortfarande ska vara förbehållen man och kvinna. Samtidigt ville utskottet särskilt uppmärksamma att det krävs en konsekvensbedömning med avseende på barnen innan en så här pass betydande familjerättslig lagstiftningsreform genomförs. Detta kom fram under sakkunnigutfrågningen. En bedömning av de barnrelaterade konsekvenserna bygger på kravet enligt konventionen om barnets rättigheter att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid allt beslutsfattande som rör barn, framhöll lagutskottet i betänkandet. Riksdagen avvek från lagutskottets betänkande (LaUB 14/2014 rd) och godkände ändringen av äktenskapslagen trots att bland annat de barnrelaterade konsekvensbedömningar som utskottet lyfte fram var i allra högsta grad bristfälliga. Ändringen hade beretts i största hast och frågan drev intressen som bara gällde en liten marginell grupp. Däremot skulle konsekvenserna av ändringen komma att beröra en betydligt större grupp av människor. Den gången lät man bli att göra en heltäckande konsekvensbedömning och nu försöker man lappa på det som försummades då.

Jag anser det vara motiverat att äktenskapslagen precis som lagutskottet föreslog (LaUB 14/2014 rd) är förbehållen äktenskap mellan man och kvinna redan om man ser till en konsekvent familjerättslig lagstiftning. Följaktligen kan jag inte godta de föreslagna ändringarna. Som ett exempel på kommande inkonsekvenser vill jag här nämna regeringens förslag att en maka eller sambo av kvinnligt kön till barnets moder ska ha rätt att få både föräldrapenning och faderskapspenning enligt samma kriterier som moderns make eller sambo av manligt kön. Ett annat exempel är att ett samkönat äkta par som adopterar ett barn tillsammans ska ha rätt att få en faderskapspenningsperiod. Faderskapspenningen är på goda grunder tänkt att vara en förmån för barnets fader och det

bör den också i fortsättningen vara för att garantera att fadern har rätt att få faderskapspenning. Det är alltså motsägelsefullt att lagen föreskriver att faderskapspenning ska kunna ges ut till kvinnor. Vi ska inte genom lagstiftning försämra rättigheterna för biologiska föräldrar och i stället stärka rättigheterna för två samkönade föräldrar.

Vidare vill jag framhålla att den här lagändringen precis som ändringen av äktenskapslagen har kommit till i all hast och att ingen heltäckande konsekvensbedömning har gjorts. I stället tar man bara hänsyn till en marginell grupps intressen. Lagförslagen motiveras med ändringarna av äktenskapslagen, men samtidigt glömmer man att stora grupper av människor, i första hand barn och biologiska fäder, berörs av de konsekvenser lagförslaget har. En annan grupp som man glömt bort är skilsmässofamiljer. Vår nuvarande lagstiftning tar inte tillräckligt mycket hänsyn till fäderna, trots att diskriminering på grund av kön är förbjuden enligt FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna och i EU-lagstiftningen. Vår lagstiftning som den ser ut i dag ger inte heller fäderna adekvata möjligheter att ta hand om sina barn. Och fädernas situation blir ännu sämre av förslagen i propositionen.

De sakkunniga ansåg att det är ett missförhållande att fäder som har hand om sina barn i dagsläget inte har någon rätt alls att få föräldrapenning om de inte har levt i äktenskap eller samboförhållande med barnets moder. I dessa fall har fadern inte rätt att få föräldrapenning exempelvis ens när modern har insjuknat och inte kan ta hand om barnet och barnet bor hos fadern. Jag välkomnar förslaget att det inte längre ska krävas att en pappa som tar hand om sitt barn måste leva eller ha levt i äktenskap eller samboförhållande med mamman till barnet för att ha rätt att få föräldra- eller faderskapspenning. Här finns det all orsak att inte bara lyfta fram fäder som svarar för vården utan också fokusera på fäder som deltar i vården. Förslaget i utskottet är dock alldeles för ensidigt för att jag ska kunna instämma i det. Vi behöver en betydligt bättre och mer genomgripande reform, som tar större hänsyn till att biologiska fäder måste få större rättigheter i alla lägen och som uppmuntrar fäderna och ger dem bättre möjligheter att ta hand om sina barn. Den gällande lagen inskränker rätten till föräldrapenning och bara en far som bor hos barnets moder eller som helt och hållet ensam tar hand om barnet kan få föräldrapenning och föräldraledighet. Det betyder att en frånskild pappa som tar hand om sitt barn 50–90 procent av sin tid inte har någon rätt att få föräldrapenning. Aktiva (t.ex. 30–50 procent av tiden) ”frånvarande föräldrar” som har sina barn hos sig får ingen föräldrapenning, ingen kommunal familjebostad, inga bidrag för ensamföräldrar, inget barnbidrag eller liknande bidrag, eftersom barnet inte officiellt bor hos dem och enligt den gällande lagstiftningen inte hör till den ”frånvarande förälderns” familj. Barnen bör alltså ges möjlighet att samtidigt höra till två familjer.

Förslag

Jag föreslår

att riksdagen förkastar lagförslagen.

Betänkande ShUB 40/2016 rd
Reservation /kd

Helsingfors 7.12.2016

Sari Tanus kd